

TRENDS AND CONSEQUENCES OF THE MEDICAL PROFESSIONALS MIGRATION ON THE EUROPEAN AREA

Kaminska T. M.

The article is covering a trends, positive and negative consequences of the medical professional's migration on the European labour market and experience generalization and tasks for Ukraine.

Key words: migration, labour market, European integration, health care.

УДК 336.71

МОДЕРНІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

*Л. В. Нечипорук, доктор економічних наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

Визначено, що поєднання інверсійного типу формування страхового захисту та глобалізаційних процесів зумовило зміст і форми його деформацій, що виявилось в операціях псевдостраховання та зумовило напрями модернізації соціального захисту шляхом поступової відмови від непосильних соціальних гарантій та впровадження соціального страхування.

Ключові слова: страховий захист, інверсійна трансформація, соціальне страхування.

Постановка проблеми. Модернізація страхового захисту в Україні відбувається в умовах формування соціальної держави, на що накладають відбиток як інверсійний характер ринкових трансформацій, так і процеси глобалізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За висновками вітчизняних науковців, до основних напрямів «діяльності сучасної соціальної держави включають: заходи із заохочення економічного зростання (стимулювання попиту на ринку праці, політика цін і доходів тощо); перерозподіл національного доходу на користь соціально вразливих верств (за ознакою віку — молодь та пенсіонери, за ознакою статі — жінки, за ознакою фізичних вад — інваліди тощо); розвиток доступних для всіх охорони здоров'я, освіти, культури. При цьому обсяг соціальної допомоги має бути виваженим, бо надмірна соціальна допомога призводить до завищених очікувань, зниження мотивації до праці та розвитку психології соціального утриманства» [1].

Інверсійний тип ринкової трансформації, як визначає А. Гриценко, передбачає протилежні переходи: від загального одержавлення власності до розвитку різноманіття її форм, від державної монополії до включення конкурентних принципів, від директивно-планових цін до вільного ціноутворення та ін. [2, с. 277]. Чинниками становлення інверсійного типу страхового захисту в Україні були:

а) порушення закономірностей первісного накопичення капіталу, що значило участь страхових організацій у реалізації таких сучасних методів первісного накопичення, як приватизація та інфляція (побудова безлічі страхових пірамід за умов реалізації програм страхового захисту на випадок інфляції в умовах гіперінфляції, що призвело до масових невиплат, а отже, до накопичення і перерозподілу грошового багатства);

б) переструктурування економіки України, що завершилося зростанням частки сировинних галузей, старінням основних фондів підприємств за відсутності капіталовкладень, загостренням ситуації ризику, але відсутністю фундаменту передумов для розвитку попиту на страховий захист, за винятком схем податкової оптимізації та легалізаційних механізмів;

в) зміна форм соціалізації, притаманних директивно-плановій економіці, за відсутності соціалізації капіталу, що видозмінила програми особистого страхування (довгострокове страхування життя, медичне страхування, страхування від нещасного випадку), перевівши їх переважно у ранг інструментів мінімізації податків.

О. Бuzгалін та А. Колганов підкреслюють, що зміни в природі суспільного розподілу праці пов'язані з розвитком глобального усупільнення та інформаційних технологій, що забезпечує формування тотального ринку мереж [3, с. 212–213]:

– геоекономічні та геополітичні трансформації, пов'язані із розпадом соціалістичної системи та посиленням ринкової уніфікації сучасного світу;

– послаблення ролі традицій, соціальних зв'язків і звичаїв, інтернаціоналізація освіти, культурного простору тощо.

Глобалізація страхового ринку — суперечливий процес. З одного боку, вона модернізує механізм страхової діяльності за рахунок застосування принципово нових технологій, дозволяє диверсифікувати ризики і скорочувати вартість послуг, а з другого — участь у процесах глобалізації не завжди є ефективною і безпечною для національних страхових операторів. Є ризики їх поглинання, зумовлені низьким рівнем розвитку і перспективністю поля діяльності для транснаціональних страховиків. Глобалізація світового страхового ринку спричиняє ліквідацію законодавчих та економічних бар'єрів між національними страховими ринками, що під впливом змін у світовій економіці й реалізується на сучасному етапі, а в остаточному варіанті забезпечить формування глобального страхового простору.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення напрямів модернізації страхового захисту в Україні в умовах інверсійного характеру ринкової трансформації та глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Країни, в яких відбуваються соціально-політичні перетворення, поступово відмовляються від непосильних соціальних гарантій системи соціального забезпечення. Важливу роль в обранні методу відіграє збалансований політичний перерозподіл суспільних благ через колективне страхування, зразками організації якого є: запровадження соціального страхування «знизу» як урегулювання відносин працівників і роботодавців; уведення інституту соціального страхування «зверху» через державне законодавство; організація третього (змішаного) варіанта формування системи соціального страхування внаслідок залучення державної влади і профспілок.

Характерною рисою соціального страхування є фінансування соціальних виплат за рахунок внесків. Система соціального страхування може бути двох видів: державною і недержавною. Їх матеріальним забезпеченням виступають спеціалізовані фонди грошових коштів. Галузева структура соціального страхування відображає структуру соціальних ризиків, під якими розуміють імовірність настання випадкових, незалежних від волі людини подій, що погрожують її нормальному відтворенню, фізіологічній та соціально-економічній життєдіяльності. Усі соціальні ризики можна об'єднати в окремі групи, які й є предметом окремих галузей соціального страхування (табл. 1). Галузева організація соціального страхування може змінюватися з часом (табл. 2) та може мати особливості у деяких країнах.

Таблиця 1

Форма та тип соціального ризику

Форма соціального ризику	Тип соціального ризику	Вплив ризику на дохід	Галузь соціального страхування
Хвороба, травма, вагітність, пологи, догляд за дітьми	Тимчасова непрацездатність	Тимчасова втрата доходу	Медичне (лікарняне) страхування
Старість, інвалідність, смерть	Постійна непрацездатність	Постійна втрата доходу	Пенсійне страхування
Професійні захворювання, інвалідність, смерть унаслідок нещасного випадку на виробництві	Тимчасова або постійна непрацездатність, утрата годувальника в родині	Тимчасова або постійна втрата доходу	Страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань
Безробіття	Неможливість працевлаштування	Тимчасова втрата доходу	Страхування на випадок безробіття

Введення видів соціального страхування

Країна	Страхування від нещасних випадків на виробництві	Допомога при захворюваннях	Пенсійне забезпечення	Страхування з безробіття	Допомога сім'ям	Медичне страхування або надання безплатної медичної допомоги
Німеччина	1884	1883	1889	1927	1954	1880
Велика Британія	1906	1911	1908	1911	1945	1948
Швеція	1901	1910	1913	1934	1947	1962
Франція	1946	1930	1910	1967	1932	1945
Італія	1898	1943	1919	1919	1936	1945
США	1930	—	1935	1935	—	—

Джерело: Дані Держфінпослуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>

В Україні демографічна ситуація має як схожі, так і відмінні риси порівняно з іншими європейськими країнами (рис. 1) та очікує реалізації досить невтішних прогнозів (табл. 3) стосовно реалізації соціальних ризиків, що й потребує подальшої модернізації соціального захисту.

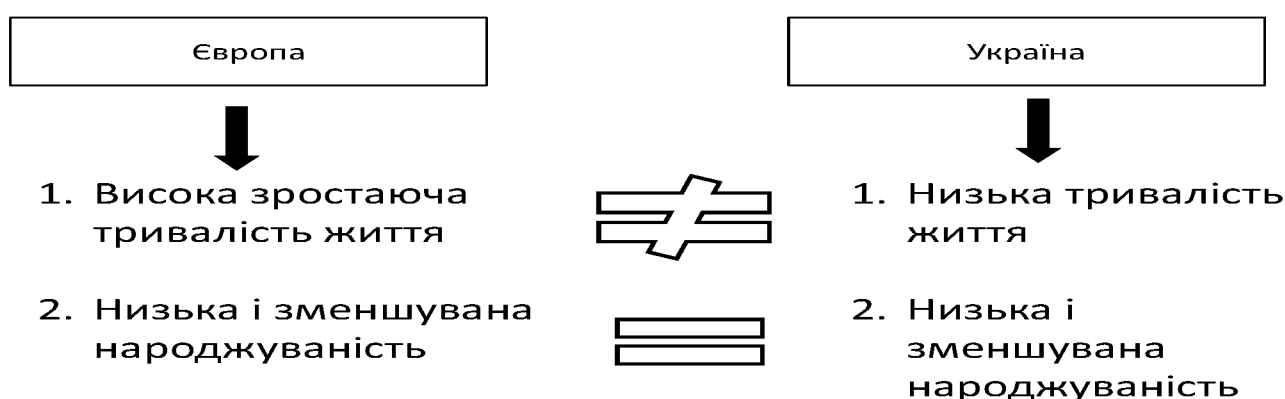

Рис. 1. Схожі і відмінні риси демографічної ситуації в Україні порівняно з іншими європейськими країнами

Основні прогнози змін демографічної ситуації в Україні

Співвідношення населення віком понад середній пенсійний вік до населення віком від 16 років до середнього пенсійного віку	0,42	0,56	0,91
Співвідношення кількості пенсіонерів до кількості тих, хто робить внески (коефіцієнт системної залежності)	0,90	1,04	1,39
Тривалість життя у віці 60 років (чоловіки), роки	13,7	16,7	19,6
Тривалість життя у віці 60 років (жінки), роки	19,1	21,3	23,2
Тривалість життя у середньому пенсійному віці (жінки), роки	23,1	25,4	27,4

Джерело: Інститут демографії і соціальних досліджень (2006 р.)

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування громадян в Україні здійснюється за принципами [4]:

- законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- обов'язковості страхування осіб, які працюють за умовами трудового договору (контракту) та іншими підставами, передбаченими законодавством про працю, та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадян — суб'єктів підприємницької діяльності;
- надання права одержання виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням особам, зайнятим підприємницькою, творчою діяльністю тощо;
- обов'язковості фінансування страховими фондами (установами) витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг в обсягах, передбачених законами з окремих видів загальнообов'язкового соціального страхування;
- солідарності та субсидування;
- державних гарантій реалізації застрахованими громадянами своїх прав;
- забезпечення рівня життя, не нижчого за прожитковий мінімум, установлений законом, шляхом надання пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування;

– цільового використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– паритетності представників усіх суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування в управлінні загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування — застраховані громадяни, а в окремих випадках — члени їх сімей та інші особи, страхувальники і страховики.

Застрахований — фізична особа, на користь якої здійснюється загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Страхувальники за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням — роботодавці та застраховані особи, якщо інше не передбачено законами України.

Страховики — цільові страхові фонди з пенсійного страхування; медичного страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням; страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; страхування на випадок безробіття.

Об'єктом загальнообов'язкового державного соціального страхування є страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи (члена її родини, іншої особи) виникає право на одержання матеріального забезпечення та певних соціальних послуг.

Фінансовий механізм соціального страхування являє собою порядок та умови формування та використання коштів соціального страхування на визначені державою цілі соціального захисту населення. Складові фінансового механізму: страхові внески, фонди соціального страхування, соціальні виплати.

Методи формування фондів соціального страхування:

на основі поточного розподілу шкоди
сума страхових внесків = сумі страхових виплат

на основі принципу накопичення
страхова виплата = сумі страхових внесків + інвестиційному доходу.

Методи участі держави у формуванні фондів соціального страхування:

– надання дотацій фондам (використовується при тимчасовій нестачі коштів);

– видання субсидій фондам (передбачає постійне фінансування);

– введення спеціальних податків, кошти від надходження яких спрямовують до фондів соціального страхування (непрямі податки).

За загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням в Україні надаються такі види соціальних послуг та матеріального забезпечення:

1) *пенсійне страхування*: пенсії за віком, за інвалідністю внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства); пенсії у зв'язку із втратою годувальника;

2) *медичне страхування*: діагностика та амбулаторне лікування; стаціонарне лікування; надання готових лікарських засобів та виробів медичного призначення; профілактичні та освітні заходи; забезпечення медичної реабілітації осіб, які перенесли особливо важкі операції або мають хронічні захворювання.

Цей вид страхування в Україні не втілюється, хоча у Верховній Раді зареєстровано три законопроекти щодо запровадження цього виду страхування, спеціального Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» на цей час не ухвалено;

3) *страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням*:

– допомога за тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною);

– допомога за вагітністю та пологами; допомога при народженні дитини та по догляду за нею; допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві);

– забезпечення оздоровчих заходів;

4) *страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання*:

– профілактичні заходи з метою запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням;

– відновлення здоров'я та працездатності потерпілого; допомога за тимчасовою непрацездатністю внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; відшкодування збитків, заподіяних працівникові каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням ним своїх трудових обов'язків; пенсія за інвалідністю внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; пенсія у зв'язку із втратою годувальника, який помер унаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

– допомога на поховання осіб, які померли внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

5) *страхування від безробіття*: допомога за безробіттям; відшкодування витрат, пов'язаних із професійною підготовкою або перепідготовкою та профорієнтацією; матеріальна допомога безробітному та членам його родини; дотація роботодавцю для створення робочих місць; допомога на поховання безробітного.

Зазначимо, що основними джерелами доходів спеціальних позабюджетних фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування є внески роботодавців і застрахованих осіб та для реалізації окремих видів — бюджетні кошти. Створення фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян може бути доповнене особистим страхуванням, яке визначає можливість передання ризиків в управління страховикам.

Уже зазначалося, що найважливішим елементом соціальної системи держави в усіх країнах з ринковою економікою є страхування життя, що дозволяє успішно задовольняти потреби юридичних та фізичних осіб у забезпеченні гарантій захисту їх економічних інтересів, пов'язаних зі здійсненням різних видів господарської діяльності, збереженням певного рівня добробуту і здоров'я.

Країни, в яких відбуваються соціально-політичні перетворення, поступово відмовляються від непосильних соціальних гарантій та неефективної і економічно обтяжливої системи соціального забезпечення, яка дісталася їм у спадок від радянських часів, і тільки починають усвідомлювати переваги страхування життя, що гальмується такими проблемами: доходи здебільшого є низькими, тому і безпосередні умови життя неминуче є більш пріоритетними; політичне, суспільне та економічне середовище характеризується невизначеністю, зберігаються перспективи знищення приватних заощаджень через інфляційні процеси, а також безпосередньо власного економічного існування, наприклад, через можливість безробіття.

Висновки. Україна та інші пострадянські держави на відміну від західних країн рухаються до соціальної, правової та демократичної держави особливим шляхом, специфіка якого полягає в тому, що соціальні основи, які вже було сформовано, потребують лише оновлення і доповнення правовими та демократичними основами в умовах, коли більшість громадян України готові втратити здобуті політичні та економічні права і свободи заради повернення мінімальних соціальних гарантій.

Поєднання інверсійного типу формування страхового захисту та глобалізаційних процесів зумовило зміст і форми його деформацій, що виявилися в операціях псевдострахування (рис. 2) та зумовили напрями модернізації соціального захисту шляхом поступової відмови від непосильних соціальних гарантій та неефективної і економічно обтяжливої системи соціального забезпечення, яка дісталася у спадок від радянських часів, і впровадження таких галузей соціального страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання; страхування на випадок безробіття; медичне страхування (у перспективі), що набули поширення у світі та розповсюджуються внаслідок економічної інтеграції.

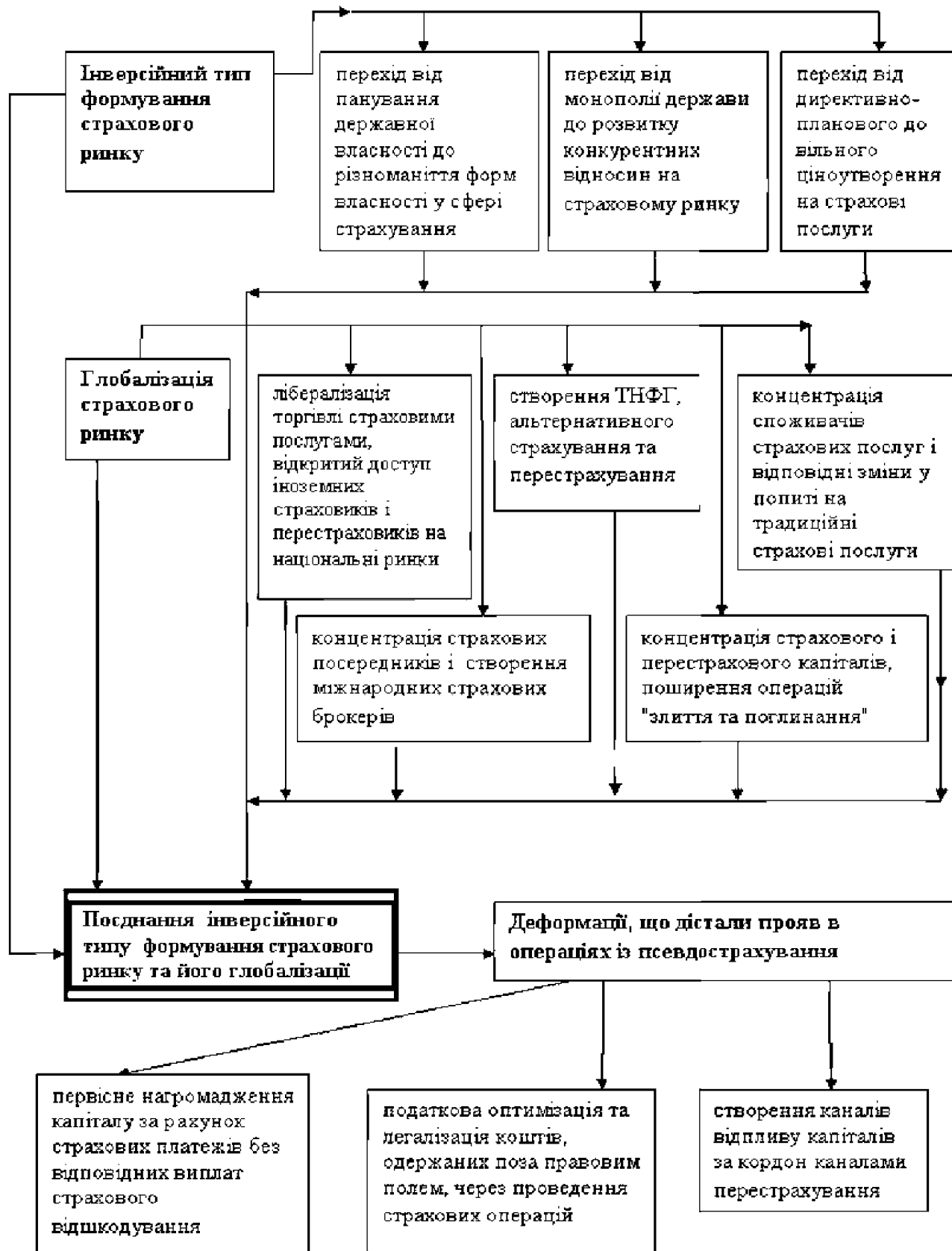

Рис. 2. Посидання інверсійного типу формування страхового ринку та його глобалізації

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільчук Л. І. Концепція соціальної держави в Україні (проект) [Електронний ресурс] / Л. І. Ільчук, А. В. Сивак, О. О. Давидюк // Центр перспективних соціальних досліджень / М-во праці та соц. політики України, Нац. акад. наук України. — К., 2010. — Режим доступу: <http://www.cpsr.org.ua>
2. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований : монография / под ред. А. А. Гриценко. — К. : Форт, 2008. — 928 с.
3. Бузгалин А. В. Глобальный капитал / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов. — Изд. 2-е, стереотип. — М. : Едиториал УРСС, 2007. — 512 с.
4. Концепція соціального забезпечення населення України : проект затв. постановою Верхов. Ради України № 3758 від 21 груд. 1993 р. // Відом. Верхов. Ради України. — 1994. — № 6. — Ст. 31.

МОДЕРНИЗАЦИЯ СТРАХОВОЙ ЗАЩИТЫ В УКРАИНЕ

Нечипорук Л. В.

Определено, что сочетание инверсионного типа формирования страховой защиты и глобализационных процессов обусловило содержание и формы его деформаций, которые получили проявление в операциях псевдострахования и обусловили направления модернизации социальной защиты путем постепенного отказа от непосильных социальных гарантий и внедрения социального страхования.

Ключевые слова: *страховая защита, инверсионная трансформация, социальное страхование.*

MODERNIZATION OF INSURANCE PROTECTION IN UKRAINE

Nechyporuk L. V.

Determined that a combination of inversion-type form of insurance protection and globalization led to its content and form of strain that had the display operations pseudoInsurance and caused the trends of modernization of social protection by the gradual abandonment of unbearable social security and implementation of social security sectors.

Key words: *insurance protection, Inversion transformation, social insurance.*